

LOTIN TILIDA GAPLARNING STRUKTURASI

Nishonova Dilnavoz Jonibekovna

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

Lotin tili, pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Lotin tilida gapning tuzilishi sintaksis va morfologiya bilan chambarchas bog'liq. Fe'lning o'zgarishi va so'zlarning grammatik holati gapning ma'nosini va tuzilishini belgilaydi. Shuning uchun so'z tartibi erkin bo'lishi mumkin, ammo ba'zi hollarda u qat'iyroq bo'lishi mumkin. Gaplarning tuzilishida subyekt, fe'l va ob'ektning joylashishi, ularning grammatik holati va qo'shimchalar yordamida aniq va tushunarli bo'ladi. Bu tilni o'rganish va uni to'g'ri tushunish uchun Lotin tili grammatikasi va sintaksisiga e'tibor qaratish zarur.

Kalit so'zlar: element, fe'l, subyekt, ingliz, ob'ekt, bilim, tarixiy, shaxs, beqaror.

Аннотация: В латинском языке структура предложения тесно связана с синтаксисом и морфологией. Склонение глаголов и грамматическое положение слов определяют значение и структуру предложения. Поэтому порядок слов может быть свободным, но в некоторых случаях он может быть более строгим. Структура предложений становится ясной и понятной благодаря расположению подлежащего, глагола и дополнения, их грамматической позиции и использованию суффиксов. Чтобы выучить этот язык и правильно его понимать, необходимо обращать внимание на грамматику и синтаксис латинского языка.

Ключевые слова: элемент, глагол, подлежащее, английский язык, объект, знание, исторический, лицо, нестабильный.

Abstract: In Latin, sentence structure is closely related to syntax and morphology. Verb inflection and the grammatical case of words determine the meaning and structure of a sentence. Therefore, word order can be free, but in some cases it can be more rigid. The structure of sentences is clear and understandable with the help of the placement of the subject, verb and object, their grammatical case and suffixes. To learn this language and understand it correctly, it is necessary to pay attention to the grammar and syntax of the Latin language.

Keywords: element, verb, subject, English, object, knowledge, historical, person, unstable.

Lotin tili qadimiy indoyevropa tillarining tarkibiga kiradi va tarixiy rivojlanishda, ayniqsa, Yevropa madaniyatining shakllanishida muhim o'rin tutgan. Bu tilning grammatikasi juda murakkab bo'lib, uni o'rganish uchun chuqur bilim va e'tibor talab etiladi. Gaplarning tuzilishi, uning tarkibiy qismlari va ularning o'zaro aloqasi Lotin tilining o'ziga xos xususiyatlaridan biridir. Ushbu maqolada Lotin tilida gaplarning tuzilishi, so'z tartibi va boshqa grammatik elementlar haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Lotin tilida gap tuzilishi, zamonaviy tillardan farqli o'laroq, ko'proq so'zlarning ma'nolari va grammatik funktsiyalariga qarab aniqlanadi. Lotin tili sintaksisida so'z tartibi juda muhim bo'lib, lekin ko'p hollarda u erkin bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, o'rta asr va keyingi davrlarda yozilgan lotin tilidagi asarlarda so'z tartibi nisbatan qat'iyroq bo'ldi.

Lotin tilida asosiy gap tuzilishi quyidagicha bo'ladi:

• **Subyekt + Fe'l + Ob'ekt**

Bu tuzilish ingliz tilidagi asosiy gap tuzilishiga o'xshaydi. Masalan:

o *Puer librum legit* — "O'g'il kitobni o'qiydi."

Ammo, Lotin tilining sintaksisida so'z tartibi ko'proq ma'no va kontekstdan kelib chiqqan holda o'zgarishi mumkin.

Lotin tilida fe'lning rolini to'liq tushunish uchun, uning o'zgarishlarini va so'zlar bilan o'zaro munosabatini bilish zarur. Fe'lning zamoni, shaxs va soni grammatik ma'nolarni bildiradi, bu esa gapning asosiy tuzilishini belgilaydi. Fe'l ko'p hollarda gapning markazida joylashadi, chunki u gapning harakatini ifodalaydi.

Lotin tilida fe'lning o'zgarishi ko'p jihatdan so'zning oxiridagi qo'shimchalar orqali amalga oshadi, masalan, fe'lning shaxs va songa qarab o'zgarishi:

• **Singular (birlikda):** *amare* — sevmok

• **Plural (ko'plikda):** *amare** — sevishmok

Fe'lning o'zgarmagan shakli bilan gapning o'ziga xos yasallishiga qarab, juda keng imkoniyatlar yaratiladi. Fe'lni so'z turiga ko'ra, gapning boshqa qismlari bilan birlashtirish ham mumkin.

Lotin tilida subyekt gapda ko'pincha aniq tarzda ko'rsatiladi, lekin ba'zan u o'qishga yoki tushunishga oson bo'lishi uchun hayoliy tarzda qoldiriladi. Subyektning o'rniga ko'pincha fe'lning shakli orqali kimning yoki nima o'qish uchun maqomga kiritiladi. Masalan:

• *Puer librum legit* (O'g'il kitobni o'qiydi)

• *Marcus amicum videt* (Markus do'stini ko'radi)

Boshqa tilga nisbatan, Lotin tili subyektni ko'p hollarda qo'shish majburiy emas, faqat agar kontekstda aniqlik kerak bo'lsa, u qo'shilishi mumkin.

Lotin tilida ob'ektlar juda muhim rol o'ynaydi va ular asosan fe'lning ta'siri ostida bo'ladi. Ob'ektlar ko'pincha fe'lga to'g'ri keladigan shaxs va son bilan keladi. Ob'ektlar asosan to'g'ridan-to'g'ri (akkuzativ) yoki ko'rsatuvchi (ablativ) holatlar bilan ifodalanadi.

To'g'ridan-to'g'ri ob'ekt (akkuzativ):

• *Puer librum legit* — O'g'il kitobni o'qiydi. (Kitob bu yerda ob'ektdir.)

Ko'rsatuvchi ob'ekt (ablativ):

• *Marcus amico cum gaudio loquitur* — Markus do'sti bilan mamnuniyat bilan gaplashadi. (Do'st bilan gaplashish harakati ablativ holatida.)

Lotin tilida soʻz tartibi erkinligi, boshqa koʻplab tillardan farq qiladi. Bunday erkinlik, sintaksisning aniq qoidalariga bogʻliq boʻlmagan holda, soʻzlar oʻz oʻrnini oʻzgartirish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, gapning umumiy maʼnosi oʻzgarmaydi, chunki har bir soʻzning vazifasi aniq belgilanadi. Shuningdek, feʼlning oxiridagi qoʻshimchalar orqali gapdagi barcha elementlar oʻzining vazifasini aniqlaydi. Soʻz tartibi shu tarzda beqaror boʻlib, lekin u koʻproq stilistik va ohangli oʻzgarishlarga olib keladi.

Misollar:

- *Marcus amicum videt* (Markus doʻstini koʻradi.)
- *Amicum Marcus videt* (Doʻstini Markus koʻradi.)

Bu erda soʻz tartibi oʻzgaradi, lekin gapning umumiy maʼnosi saqlanadi.

Lotin tilida baʼzi gaplar juda aniq va qatʼiy tuzilishga ega. Misol uchun, savol gaplarida soʻz tartibi va feʼlning joylashishi qattiq boʻladi. Shuningdek, qoʻshma gaplar ham oʻziga xos strukturalarga ega boʻlishi mumkin. Bunday gaplar koʻpincha "et" (va) yoki "aut" (yoki) kabi bogʻlovchilar orqali birlashadi.

Misol:

- *Puer et puella librum legunt* — Oʻgʻil va qiz kitobni oʻqiydilar.
- *Marcus aut puella librum legit* — Markus yoki qiz kitobni oʻqiydi.

Xulosa

Lotin tilida gaplarning tuzilishi, asosan, soʻzlarning grammatik funksiyasiga va ularning oʻzaro aloqasiga asoslanadi. Feʼl va subyektning oʻzgarishi gapning maʼnosini shakllantiradi, va soʻz tartibi koʻproq stilistik jihatlariga bogʻliq. Bu tilning koʻplab xususiyatlari uni oʻrganish va tushunishda murakkablashtiradi, lekin shuningdek, u lotin tilida yozilgan asarlar va ilmiy tadqiqotlarda yuksak samaradorlikni taʼminlaydi. Shuningdek, lotin tilida gaplarning strukturalari boshqa til strukturalaridan farq qilgan holda, oʻrganishga juda qiziqarli va foydali boʻladi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Нишонов, Д. Ж., & Паттихонова, Б. (2023). “ПРЕФИКСАЦИЯ КЛИНИК АТАМАЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ УСУЛИ СИФАТИДА” МАВЗУСИНИ ЎҚИТИЛИШИ ВА ЁРИТИЛИШИ, ТЕХНИКАСИ. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 18(3), 7-12.
2. Nishonova, D. (2023). MEDICINE OF ANCIENT GREECE. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 16, 383-388.
3. Nishonova, D. J. (2023). THE TERM. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(20), 460-462.
4. Нишонов, Д. Д. (2023). ВВЕДЕНИЕ В ФАРМАЦЕВТИЧЕСКУЮ ТЕРМИНОЛОГИЮ. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(20), 463-465.

5. Jonibekovna, N. D. (2025). DIAGNOSIS AND PREVENTION OF DISEASES. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(5), 53-59.
6. Mamatxonova, M. (2024). TRADITION AND INNOVATION IN THE WORKS OF OMON MUKHTOR. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 26(1), 167-173.
7. Jaxongirxon, N. (2025). DIGESTIVE DISORDERS: PREVENTION, TREATMENT, PROPER NUTRITION. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(6), 26-32.

